

Det här verket har digitaliserats vid Göteborgs universitetsbibliotek.
Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den OCR-tolkade texten kan innehålla fel och därför bör man visuellt jämföra med verkets bilder för att avgöra vad som är riktigt.

This work has been digitised at Gothenburg University Library.
All printed texts have been OCR-processed and converted to machine readable text.
This means that you can search and copy text from the document. Some early printed books are hard to OCR-process correctly and the text may contain errors, so one should always visually compare it with the images to determine what is correct.

SAMTIDEN

VECKOSKRIFT

FÖR

POLITIK OCH LITTERATUR

UTGIFVEN AF

C. F. BERGSTEDT.

N° 30.

Lördagen den 29 Juli

1871.

En verklig bergslagsbana.

Till det jubel hvarmed öppnandet af den fullbordade nordvestra stambanan helsades i Norge hade våra klarsynta grannar, utom den ideella fördelen af en lifligare personlig beröring med oss, en praktisk anledning af allra största betydelse. För större delen af Norges befolkning, eller för omkring de två tredjedelar deraf som beröras af de inhemska jernvägs- eller ångfartygs-linjerna, är genom denna bana öppnad en omedelbar förbindelse med det stora europeiska jernvägsnätet, och för en stor del af Vermland och de öfriga svenska gränserna har, till följd af den valda riktningen utefter norra Venerstranden, Kristiania blifvit den naturliga stapelorten både för ut- och ingående produkter: med ett ord, Norges hufvudstad har genom den nordvestra stambanan fått en betydande del af Sverige införlifvad med sitt handelsområde. Denna omständighet framhölls också med mycken styrka på sin tid inför storthinget af Departementet för det Inre, när norska regeringen begärde representationens medverkan till utförande af banestycket mellan Lilleström och riksgränsen. »Om någon egentlig konkurrens för oss med mindre svenska städer, såsom Karlstad och Arvika», heter det i denna Indstilling, »kan aldrig blifva fråga; tvärt om skola dessa städer komma i en mycket lifligare handelsförbindelse med Kristiania än som nu är fallet. Den enda större

stad som kan konkurrera med Kristiania är Göteborg, hvilken visserligen liksom vår egen hufvudstad befinner sig i raskt framåtskridande och skall vinna utomordentligt genom det storartade svenska jernvägsnätets utförande; men dels skall denna stad dock alltid i folkmängd komma att stå betydligt efter Kristiania, dels är den billiga kommunikationen öfver Venern och på kanalen inskränkt till sommar-, höst- och vartiden, och dess prisbillighet motväges i hög grad af denna transportvägs större långsamhet, under det att jernbanan från Vermland till Göteborg, till följd af den stora omvägen omkring Venern, blir betydligt längre och följaktligen frakterna på den samma dyrare än till Kristiania».

På samma sätt uttalade sig efter banans öppnande norska tidningar och korrespondenter till de svenska. En af de sistnämnda har i *Göteborgs Handels- och Sjöfartstidning* särskildt fäst uppmarksamhet på den lätthet som Vermland och andra svenska gränser fått att öfver Kristiania förse sig med s. k. »öfversjöiska nödvändighetsartiklar», och utskeppa sina egna produkter, medan en författare i *Morgenbladet* uppskattar den svenska befolkning som kommer att begagna Kristianias hamn för sin import och export, och följaktligen sålunda förökar dess handelsområde, till närmare 200,000 personer eller tre fjerdedelar af Vermlands inbyggare, likväl under den

förutsättning att Filipstad och de kringliggande grufdistrikten blifva genom jernväg satta i beröring med stambanan. Att den ledande delen af den vermländska befolkningen tänker alldeles på samma sätt, är tydligt deraf, att den bibana hvarigenom de afse att sätta bergslagsorterna i förening med stambanan icke, såsom man i de officiella kretsarne den tiden hoppades, vänder sig åt Kristinehamn och Göteborg, utan åt Dejiefors och Kristiania.

Vi se häri icke heller något ondt. Handelen söker sig öfver allt de kortaste vägarne, och af de norska affärsmännens kända företagsamhet, i förening med konkurrensen mellan de båda stora vestra kuststädernas köpmanskårer, kan den vermländska industrien icke annat än hemta fördelar. Hvarje försök att på konstlad väg utestänga den norska företagsamheten inom svenskt område är lika fruktlöst till sina praktiska följder som fördömligt i sin princip, och om det verkligen, af något intresse som fruktar denna konkurrens, varit, såsom vi hört uppgifvas, i frågasatt att utverka en nedsättning med $\frac{1}{3}$:del i frakten på svenska stambanan mellan Karlslunds station, 1 mil vester om Karlstad, och Göteborg, för att neutralisera fördelen af de 10,7 milens kortare väg till Kristiania, så skulle vi af många skäl nödgas beklaga, om en sådan tanke lyckades få insteg hos några af våra myndigheter, och vi göra dem ej heller den orättvisan att förutsätta det. För att icke tala om det privilegium hvilket genom en sådan frakt-nedsättning skulle uppstå för dem som från Karlslund skeppade jern och trävaror till Göteborg framför andra af deras yrkeskamrater, hvilka från någon annan punkt för samma slags varor begagnade statens jernbana på en lika stor väglängd, så är det väl knappast möjligt att en pris-nedsättning på en del af statens jernvägar kunde undgå att i längden framkalla motsvarande nedsättningar på alla de öfriga sektionerna, och följaktligen i samma mån minska statsverkets behållning af det hela.

Men det fins en ännu viktigare omständighet, som måste göra det absolut omöjligt för våra statsmakter att ett ögonblick hysa en sådan afsigt. Det är från svensk sida som tanken på en jernvägsförbindelse mellan båda rikenas hufvudstäder utgått, och det är vi som inledt Norge att bygga sin del af vägen. Skulle vi då genom en-

sidiga nedsättningar i våra taxor beröfva den norska banan dess påräknade del af fraktvinsten, så handlade vi icke allenast *mala jide* i en ekonomisk fråga, hvilket alltid medför sitt ekonomiska straff, utan vi komprometterade dertill det politiska välförhållandet mellan båda rikena. Vi kunna derfor icke föreställa oss att någon på allvar hyst tanken på en sådan frakt-nedsättning, eller att om den verkligen uppstått i någon enskild hjerna, vid det yrvakna medvetandet att Göteborg är på vägen att förlora sitt förnämsta uppland, denna idé varit något annat än ett flyktigt hugskott, som vid första allvarliga eftertanke blifvit uppgifven.

Vi tro att den norska pressen ådagalagt en utomordentlig moderation, då den icke beräknat utsträckningen i Kristianas handelsområde i följd af nordvestra stambanans öppnande till mer än $\frac{1}{3}$ af hela Vermland, ty ehuru det först är omkring Kristinehamn, eller vid nordöstra hörnet af Venern, som väglängderna till Göteborg och Kristiania blifva lika, så är det klart, att då normännen såsom bekant segla vida billigare än vi, och följaktligen kunna nöja sig med vida lägre frakter, samt hamnumgålderna i Kristiania, om vi ej misstaga oss, äro billigare än i de stora svenska stapelstäderna, skall det i sjelfva verket blifva en vida större del af mellersta Sverige som kommer att öfver Kristiania utskeppa sina exportvaror och förse sig med sina »öfversjöiska förnödenhetsvaror», för hvilka således största delen af fraktvinsten och hela handelsvinsten skola stanna i Norge och der bära sina frukter. Här om är ingen ting att säga, ty båda dessa inkomsttitlar äro endast en liten del af den vinst industrien skördar af förkortade ut- och införsvägar, och det är billigt att denna fördel stannar på de händer som bereda våra trafikanter de förökade fördelarne.

Men om deremot den svenska industrien som redan genom den svensk-norska jernbanan kommer att erfaras betydande lättnader, kan uppnå ett ännu bättre resultat genom att inom våra egna gränser uppsöka en än ginare utfartsväg, hvarigenom, utom den större nettobehållningen, äfven frakt- och köpmansvinsterna komma att stanna i svenska händer, så vore ett sådant steg fullkomligt legitimt å våra indu-

striidkares sida, och våra norska vänner hade icke derigenom lidit någon orätt. Fördelarne af förbindelsen mellan de båda rikena blir i alla händelser öfvervägande på deras sida, i det de kunna från oss hemta en stor del af sina förnödenheter både billigare och af bättre beskaffenhet än från andra länder, så väl fabriksvaror som jordbruksalster, och ehuru de redan nu till oss afsätta en betydlig del af sina fiskvaror, skall den lättade kommunikationen, i förening med den deraf härflytande större prisbilligheten, äfven af dessa framkalla en ökad förbrukning. De veta dess utom allt för väl att det ena industriella framsteget föder det andra, och deras billiga förhoppningar skola icke hafva blifvit bedragna.

En sådan utfartsväg, jemt 8 mil kortare än Kristiania-leden, och som faller helt och hållet inom vårt område, i det den slutar vid den isfria och för Nordsjöfarten bäst belägna af alla våra hamnar, är den bekanta Falu—Krossekärr-linien, som genom några enskildes och kommuners uppföringar blifvit till fullo undersökt, och på hvars anläggande koncession vid årets början söktes hos regeringen af ett antal i våra hufvudnäringar intresserade personer. Resultatet af dessa undersökningar hann icke att blifva så tidigt bekant att det kunde ingå i jernvägskomiténs betänkande, men en del af sträckningen, nemligen den mellan Dejefors och Filipstads bergslag, sammanfaller i det närmaste med den bana som blifvit satt i första rummet bland de af komitén till statens understöd förordade enskilda jernbanorna. Om någon sin en jernväg i vårt land kan göra anspråk på namnet *bergslagsbana*, och sålunda falla inom den kategori som riksdagen förklarar böra framför alla andra blifva föremål för statens understöd, så är det väl denna väg, hvilken på en sträcka af omkring 42 mil genomlöper trakter som innesluta $\frac{6}{12}$ af hela landets malmfångst, fulla tredjedelen af rikets stångjerns-, och i det allra närmaste tredjedelen af dess tackjernstillverkning, dertill rikligt försedda med skogar, som af brist på kommunikationer ännu icke kunnat tillgodogöras, utrustade med en mängd ypperliga vattenfall af många hundra tusen hästkrafter, hvilka nu äro fullkomligt värdelösa, men som endast vänta på kommunikationer för

att såsom villiga arbetare inträda i industriens tjänst, och dertill korsande en stor del af rikets allra betydligaste kommunikationsleder. För att göra betydelsen af denna bana fullständig behöfva vi endast erinra, att hon, utgående från Falu station i ändan af Falu—Geflebanan, är utstakad öfver Domnarvet vid Dalelven, genom Tunaslätten i närheten af Tuna Hästbergs grufvor, förbi Gräsbergs gruffält till Ludvika, hufvudpunkten i Vessman—Barken—Strömsholms kombinerade jernvägs- och segelled, sammanträffar i närheten af Grängesbergets outtömliga jernmalmsfält, det betydligaste i den bebygda delen af riket, med den koncessionerade Frövi—Ludvikabanen, går förbi Svartviks grufvor och Nya Kopparberget, skär Svartelfvens betydande vattendrag och berör de stora Helleforsverken, äfven som Kroppa jernväg och Filipstad—Kristinehamns segel- och jernbansled, öfvergår Klarelven vid Dejefors ofantliga vattenfall, passerar den stora kommunikationsleden mellan sjöarne Fryken och Karlstad, samt Norselvens, Vermelens och Byelfvens icke mindre viktiga trafikleder, berör Svärdsälängen och korsar den betydande vattenleden Dalslands kanal samt tangerar södra ändan af Stora Leen, hvars segelbara vattensystem sträcker sig ända in öfver norska gränsen, för att slutligen öfver den långdragna Bullarsjön utmyrna i Kattegat vid Grebbestads och Krossekärrs sammanhängande hamnar. Också har interimsstyrelsen för det bolag som är under bildning för utförandet af denna jernväg i ett par af trycket nyligen utgifna skrifter kallat honom. *Den stora bergslagsbanan*, och vi se icke hvem som skulle kunna jäfva denna benämning.

Den första af dessa skrifter, med titel »Om den stora bergslagsbanan eller jernvägen emellan Falun och Grebbestad—Krossekärr, af direktionen för undersökning af nämnda jernväg», förtjenar, äfven oberoende af kommunikationsväsendet, i hög grad allmänhetens uppmärksamhet, för den utmärkta utredning denna direktion, som består af några bland Sveriges mest framstående bergsmän, gifvit af den svenska jernhandteringens ställning, orsakerna till dess närvarande betryck och utvägarne att uppbringa den till en sådan blomstring hvar till landets rikedom på ypperliga malmer, kolskog och naturlig drifkraft ovilkorligen

synes hafva bestämt henne. Denna näring, som ännu för icke många år sedan alstrade vår förnämsta exportartikel, med hvilken vi betalte ojemförligt största delen af vår import, har under mer än ett tiotal af år befunnit sig i en af dessa stora kriser som äro en följd af förändrade förhållanden i den stora världsmarknaden, och som måste sluta med en fullständig undergång eller med en lysande seger, allt beroende på den grad af klokhet och handlingskraft som på yrkesidkarnes, allmänhetens och statsmakternas sida gör sig gällande. Från att vara en husslöjd, bedrifven i ringa omfång och med stora omkostnader, allt efter som malm, kolskog och vattenfall tillfälligtvis befinnas i omedelbar närhet, som i allmänhet icke sträckts utöfver en för den närvarande världsmarknadens behof icke längre begärlig halfförädlad råvara, måste jernhandteringen, hos oss såsom öfver allt annorstädes, koncentreras på ett färre antal större och fullständigt inrättade fabriker, hvilka lemna varan förädlad i den slutliga form som för den stora konsumtionen är den mest eftersökta.

Hvad som hittills gifvit den utmärkande egenskapen åt vårt tackjern, och troligen allt hädanefter skall göra det eftersökt framför alla utländska jernsorter, är den omständigheten att det af de svafvelfriaste malmer tillverkas med träkol, en produktionsmetod hvari endast ett par länder, med mycket inskränkt tillverkning, kunna täfva med oss. Vi bortkasta nu på smältning och uträkning, som kunna ske nästan lika väl för annat och mindre dyrbart bränsle, en massa träkol, hvarmed vi skulle kunna flerdubla vår tackjernstillverkning. En stor del af våra jernmalmer äro utmärkt väl egnade för bessemer-metoden, genom hvilken i en enda process frambringas smidbart jern eller stål af hvarje önskad hårdhetsgrad, under det de öfriga kunna utan skada för godheten af den slutförädlade varan tillgodogöras genom puddling eller andra processer. Men för alla sådana ändringar i tillverkningsättet erfordras möjligheten att utan allt för stor kostnad i mycket stora kvantiteter förflytta råämnena malm och bränsle till de ställen der drifkraft finnes tillgänglig för bästa priset, och från hvilka den färdiga varan med lägsta kostnaden kan bringas i mark-

naden. En jernbana i den riktning hvari Falu—Krossekärslinien blifvit utstakad uppfyller på ett öfverraskande sätt alla dessa vilkor, på samma gång den skulle skänka högst betydande lättnader ut trävaruexporten i våra skogrikaste ladskap. Genom en sådan kommunikationsled skulle det blifva möjligt att på stora sträckor tillgodogöra skogsprodukter, hvilka nu sakna allt värde och endast föranleda skogens ytterliga värd, emedan man, hellre än att spilla arbete på en råvara som man icke kan afyttra, låter den ruttna ned på marken, och äfven sådana affall som vid sågverken kostas ganska betydligt endast att föra ur vägen skulle få ett värde såsom bränsle vid vällugnar och andra förädlingsprocesser. Det behöfves ingen öfverhettad fantasi för att i en nära framtid kunna beräkna en tre- eller fyrdubbling i värdet af den svenska jernexporten, representerande en årlig tillökning i stapelvärdet af öfver hälften af vår utländska statsskuld, för att icke tala om det välstånd som i flere af våra största och folkrikaste landskap skulle blifva en följd af en så stor tillökning i arbetsförtjenst och varuomsättning, och den mäktiga sporre som landbruk och öfriga näringar skulle erfarå till kraftig och för hela samhället välsignelserik utveckling.

Det är ännu en omständighet, hvilken i den föreliggande skriften endast i största korthet blifvit vidrörd, men som ger denna jernvägslinie en stor fosterländsk betydelse, utom det att hon öppnar kortaste vägen för våra naturliga handelsförbindelser med det vestra Europa och Amerika. Till samman med linien Falun—Gefle utgör nemligen denna jernväg, såsom direktionen säger, »en ytterligare pulsåder tvärs igenom hela vårt land, alldeles sjelfständig och oberoende af de andra, som går i ungefärligen samma riktning med den stora vestra stambanan, men på ett afstånd af 7 till 12 mil från denna, och genom trakter som ej omedelbart beröras deraf». Den är afsedd att skära nordvestra stambanan vid Karlslunds station, och bildar, således med henne i denna viktiga trafikpunkt ett nästan vinkelrätt kors, och den kommer otvifvelaktigt genom tvärbanor som icke länge kunna uteblifva, äfven i förbindelse med den norra, samt erbjuder utfarter åt tre haf, genom sin ändpunkt åt Kattegatt och Öresund, genom Kristiania åt Skagerrack och

slutligen genom Falu—Geflebanan åt Botniska viken. Den erbjuder således i händelse af ett krig en efter all sannolikhet för anfall tryggad operationslinje bakom de öfriga, på samma gång den sätter de nordligare delarne af vårt land i fri kommunikation med Norge och lemnar oss tillfälle att på denna vidsträckta linje koncentrera reserver och förråd. Med våra stambanor kan denna linje icke komma i skadlig konkurrens om trafiken, men väl understödja dem vid sådana tillfällen då, såsom under ett fientligt anfall, deras egen trafikförmåga ögonskenligen blir otillräcklig. »Alla jernvägar» — så sluta författarne denna del af sin framställning — »äro utan tvifvel viktiga i strategiskt och politiskt afseende i allmänhet, men det synes som om denna bana särskildt skulle vara en ytterst viktig länk i det stora nät som bildas af våra stambanor, och att dess betydelse för hela vårt land derigenom blifver ännu större, än den skulle vara endast genom de stora ekonomiska fördelar den erbjuder».

Det är en mycket vanskelig sak att i ett land med så ny erfarenhet som vårt beräkna föreslagna jernvägars rentabilitet, men om någon svensk jernväg skall genast från början gifva tillfredsställande afkastning på de nedlagda kostnaderna, så bör det väl vara denna, hvilken i alla andra afseenden kan mäta sig med Falu—Geflebanan men står framför denna i mängden af andra kommunikationsleder som hon skär eller tangerar, samt i massan af uppkoster som hon naturligen kommer att upptaga. Direktionen har så väl i den ofvan citerade skriften som i en ännu nyare, kallad »Trafik- och vinstberäkningar för den stora bergslagsbanan», framlagt icke mindre sin egen finansplan än en sorgfälligt utförd kalkyl, hvilken en fullt kompetent och opartisk person, löjtnant *E. Sandell* i Väg- och vattenbyggnadskåren, på dess anmodan uppgjort. Hans beräkningar äro med flit lågt tilltagna, men de visa ändå betydande resultat. Så t. ex. är det troligt att 1 mill. ctr trävaror från Korsnäs på Falu—Geflebanan skulle kunna beräknas i stället för upptagna 500,000, sedan det visat sig att för en Petersburg standard plankor blir exportkostnaden från Korsnäs öfver Gefle 2 rdr 93 öre dyrare än öfver Krossekärr, samt för varor som

qvarligga öfver vintern ytterligare fördyrad genom ränta och värdeförsämring med o. s. v. 6 rdr 50 öre, eller tillsammans 9 rdr 43 öre till fördel för Krossekärr-linien. Ensamt på detta sätt skulle Dalarnes närvarande trävarurörelse vid Korsnäs göra en ren besparing af omkring 360,000 rdr om året.

För en tolf plankor 3" × 9" × 20' från Dejefors till Göteborg sjöväg beräknas jemte försämring under vägen rdr 4: 87, samt pr jernväg rdr 4,509, under antagande att frakten kan sättas så lågt som $\frac{3}{4}$ öre pr mil, utom 1: 62 för värdeförsämring, ränteförlust och assurans mot eldfara å de poster som qvarligga under vintern. Öfver Kristiania beräknas denna frakt för hvad som afskeppas genast till rdr 4: 39, efter 1 öre pr mil, och öfver Krossekärr efter samma taxa till rdr 3: 67. För en ctr stångjern från Dejefors (ofvan fallet) till Karlstad är taxan sjöledes rdr 0,378, på jernväg 0,334, öfver Kristiania 0,279 och öfver Krossekärr 0,204, hvartill kommer ränta för hvad som på de förra platserna öfverligger under vintern.

Kostnaden för hela banan med 4,83 fots spårvidd, den rörliga materielen deri inbegripen, är af major Adelsköld beräknad till 28,3 millioner rdr, samt med 3,6 fots spårvidd, den rörliga materielen likaledes inbegripen, till 21,6 millioner rdr. Det säger sig emellertid sjelf, att en bana som kommer i omedelbar beröring med flere bredspåriga banor, och dessutom enligt löjtnant Sandells åsigt snart nog kommer att behöfva ett dubbelt spår, efter som ingen bana hittills i vårt land, icke ens Geflebanan, »kunnat på förhand faktiskt uppvisa en så stor trafikmassa», under inga vilkor bör från början anläggas smal-spårig. Det är således på omkring 30 millioner, eller något mera, i fall inga direkta eller indirekta förmåner från statens sida äro att beräkna, som ränta måste beredas genast efter anläggningen och till en del redan under bygnadsåren. Hr Sandells kalkyl upptager, med särdeles låga frakter, och den moderata beräkning af trafikmassan, för hvilken man bör hålla honom all räkning, en nettovinst af 2,580,000 rdr, representerande efter 6 % ränta på ett kapital af 43 millioner. Efter denna beräkning har direktionen uppgjort alternativa finansplaner med eller utan statsunderstöd i form af lån eller anslag.

Med 5 % ränta å ett statslån till $\frac{2}{3}$ af bygnadskostnaden och 1 % amortering, samt 6 % utdelning å prioritetsaktier ett belopp af 6 milloner, skulle återstoden 1,140,000 rdr gifva 23 procents afkastning på det kapital af 5 millioner som i detta fall skulle erfordras att konstituera bolag, men äfven utan allt statsunderstöd skulle, på de 9 millioner som i sådant fall behöfde tecknas för att bringa saken till verkställighet, kunna i första hand påräknas ett öfverskott af 1,200,000 rdr, motsvarande en räntevinst af fulla 13,3 procent. Vi hafva oss enskildt bekant, att den bekante jernvägsbyggaren d:r Stroussberg såsom vilkor för anläggningens öfvertagande föreslagit aktieteckning å Första serien till endast 5 % af sådana personer som, utan vidare beräkning på vinst, önska bringa banan till stånd rdr 2,500,000; Andra serien, som liksom den första borde tecknas af bolaget och som efter hr Sandells beräkning skulle kunna åtnjuta 15,5 % ränta på sitt kapital 6,000,000; Preferensaktier . . . . . 8,500,000; slutligen 6 % obligationer med kapitalrabatt, extrakostnader, räntor under bygnadstiden m. m., hvilka tillika med preferensaktierna skulle anskaffas af hr Stroussberg 17,000,000,

Rdr 34,000,000.

Med den kapitaltillgång som för det närvarande fins i vårt fädernesland, och som ådagaläggas deraf att till aktieföretag å 50,000 rdr blifvit tecknade flere millioner, samt att icke obetydliga fonder blifvit härifrån placerade i det sista franska statslånet, borde det väl icke vara en absolut omöjlighet att inom landet sammanbringa 8,5 millioner; men dels är spekulationen i vårt land ännu så föga riktad på jernbanor, dels hoppas vi att en återvaknande industri, icke minst för anläggningar af tidsenliga jernverkstäder, skall under den närmaste framtiden erfordra åtskilliga millioner i rörelsekapital mer än nu. Vi anse därför för vår del både lämpligast och rättvisast, att staten träder emellan med sin kredit, och af de 10 millioner som detta års riksdag för sådant ändamål beviljat synes oss 6 millioner omöjligen bättre kunna användas än till lån å $\frac{2}{3}$ af anläggningkostnaden för sektionen Karls-

lund—Grängesberget, den första som bör anläggas, och som, ehuru icke den absolut fördelaktigaste såsom affär — ty det är väglängden genom Dalsland och Bohuslän — ovilkorligen är den som i närvarande ögonblick är viktigast för utvecklingen af vår jernhandtering.

Emellertid har direktionen beslutit att tills vidare icke framlägga någon offentlig inbjudning till aktieteckning, utan i stället arbeta för insamlande af bidrag från de intresserade kommunerna i mark, syllar, kontanta medel o. s. v. samt att äfven under hand få aktier tecknade, för att på detta sätt förbereda sakens framgång; — bidrag i arbete har direktionen med rätta ansett icke böra på förhand utfästas. Först när en tillräcklig summa blifvit tecknad för att ingifva allmänheten förtroende att banan verkligen kommer till stånd, och när det visat sig med huru stort belopp de direkta bidragen kunna komma att nedsätta det erforderliga bolagskapitalet, ämnar interimsstyrelsen framlägga aktielistor, och man har då »allt skäl att hoppas att en inbjudning till deltagande i ett så lofvande företag skall krönas med framgång».

Det skulle icke förundra oss, om det kapitalstarka Göteborg, som här har ett helt annat intresse att utvidga eller åtminstone tillvarataga sitt handelsområde i förhållande till den norska konkurrensen, än Stockholm har i förhållande till konkurrensen af Gefle, trädde emellan med någon betydligare aktieteckning. Göteborgs köpmän förstå nog att det betyder mycket litet hvarifrån effekterna skeppas, och om vi icke allt för mycket misstaga oss, skeppar Göteborgs största trävaruhus nu alla sina exportartiklar från de norrländska hamnarne.

Det återstår oss nu endast att yttra några ord om den konkurrens om en sektion af denna bana som det koncessionerade engelska bolaget Frövi—Ludvika öppnat med de koncessionssökande svenskarne. Bandelen mellan Grängesberget och Falun är nemligen i det närmaste gemensam för båda linierna, och det är denna sektion för hvilken det engelska bolaget hos regeringen begärde koncession samtidigt med målsmännen för Falu—Krossekärrbanan. Den är utstakad af de senares ombud, men det är oss icke bekant, huru vida Frövi—Ludvika-bolaget låtit uppgå någon

annan linie. Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen, hvars yttrande blifvit inforordrat, afstyrkte bifall till den svenska koncessionsansökan och tillstyrkte bifall till den engelska, på den efter vår uppfattning nog egna grunden att det engelska bolaget icke ifrågasatte något statsbidrag. De svenska koncessionssökande hafva icke heller ifrågasatt någon skänk af staten, och till och med det ifrågasatta understödet med ett lån kan anses vara förfallet, sedan riksdagen i detta afseende fattade sitt beslut, men än mindre hafva de afforordrat grufvegarne någon s. k. *royalty* eller afgift för hvarje tunna uppfordrad malm, i förhållande till den nytta de kunde draga af den blifvande jernvägen. För omkring en månad sedan lät chefen för civildepartementet genom konungens befallningshafvande i Falu län infordra der boende trafikanters yttrande, hvilket väl utföll till fördel för den af parterna som först blefve i tillfälle att företaga byggnaden, men på det hela taget röjde en önskan att det måtte blifva det svenska bolaget. Det är också naturligt att hvar och en måste önska en så stor affär i svenska händer, så vidt det möjligen kan ske, särdeles för bestämmandet af frakttaxorna, hvilka endast i detta fall kunna komma att sättas med fullt afseende på rörelsens behof. Frövi—Ludvikabolaget har erhållit rätt att sätta sina taxor i likhet med de högsta frakter som beräknas på någon enskild bana, och det har blifvit oss sagdt att dess ombud erbjudit sig att för den nya ifrågasatta bandelen nöja sig med tarifen för Köping—Hultbanan, ehuru vi icke veta om de mena den gamla eller den nya. Den senare är möjligen antaglig, hvaremot den förra af sakkunnige anses alldeles för hög för den trafik som här skulle komma i fråga.

För jern- och trävaruindustrien kan det vara likgiltigt nog hvem som bygger banan, endast den kommer till stånd och regeringen förbehåller sig sådan pröfnings-

rätt i afseende på vilkoren, att intet men deraf kan uppstå för trafiken och inga främmande intressen få makt att bestämman, huru vida vi skola utföra råvaran såsom den är, eller få tillåtelse af utlänningarne att sjelfve förädla den helt och hållet eller till hälften genom en högre eller lägre tarif för det ena eller det andra slaget. Men för en bana af den beskaffenhet som här är i fråga, hvars politiska och militäriska betydelse kan blifva så utomordentligt stor, anse vi högst önskvärdt att målsmännen äro svenska medborgare och hafva odeladt svenska intressen, ty man lägger icke gerna sin andra försvarslinia och sina replipunkter i händelse af ett krig i främmande undersåtars händer. Vi fatta rätt väl att regeringen kunnat vara tveksam i valet, och vi finna i hennes uppskof med afgörandet en lofvärd önskan att tillgodose rikets sannskyldiga nytta. Det synes oss troligt, att just med detta mål för ögonen måste uppskofvet ännu längre utsträckas, på det inga chancer för de svenska vederbörande må behöfva gå förlorade. Det är gifvet att utsigterna äro större för hela den sammanhöriga banans bringande till stånd, än de blifva, om en vigtig del fräntages och lemnas i främmande medborgares händer. Vi skulle derföre tro att hr chefen för civildepartementet haudlade välbetänkt, om han, utan att allt för mycket lyssna till de engelska ombudens yrkande på ett snart afgörande, gäfvde de svenska erforderlig tid, icke blott att bringa den förberedande insamlingen af direkta bidrag och den inledande aktie-teckningen till ett önskvärdt slut, utan äfven till nödiga underhandlingar med in- och utländska kapitalister. Det ändamål som här är att vinna är allt för stort att böra riskeras genom ett öfveriladt beslut, men af den man som nu är svenska industriens högste målsman är lyckligtvis icke heller något sådant förhastande att befara.

Litteratur.

Pickwick-klubbens efterlemnade papper, innehållande en trogen skildring af de korresponderande ledamöternas ströftåg, faror, resor och äfventyr, Roman i två delar af *Charles Dickens*. Från engelskan af *C. J.*

Backman. Sthlm I. Hæggström 1871, häft. 1, 2, 3.

Det kan icke vara vår mening att företaga en kritik af ett arbete som utkom för

mer än trettio år tillbaka, och hvars innehåll utan tvifvel är väl bekant för allra största delen af våra läsare, men vi kunna icke heller med tystnad förbigå det anmärkningsvärda faktum, att i vår romannyhets-hungrande tid, då företagsamheten genast är färdig att översätta hvarje ny sensationsroman af någon engelsk miss, för att icke tala om de famösa arbeten af vissa franska skriftställare hvilka särskilt studerat konsten att lägga sina läsares fantasi på sträckbänken, ett så gammalt, och dertill i vissa afseenden redan så gammalmodigt verk, som dess utom icke ens är någon ordentlig roman, och alldeles saknar intressanta hjeltar och hjeltinnor, kunnat erfordra en ny upplaga i en förbättrad översättning. Vi se deri ett ganska tillfredsställande bevis på fortgående hyfsning i den allmänna smaken, och vi äro icke heller utan allt hopp att denna händelse skall inverka fördelaktigt äfven på dem som för närvarande i vårt land bedrifver sjelfständig romantillverkning.

Vi bedja om förlåtelse för det ohöfliga ordet, som halkade ur vår penna utan att vi märkte det, men som vi, då det nu en gång står på papperet, icke känna någon lust att taga tillbaka. Vi bestrida icke, att det på detta slags författareskap nedlägges ganska mycken talent, och i synnerhet en märkligt uppdrifven förmåga att uppfinna spännande situationer efter franskt mönster, liksom denna litteratur vittnar om mycken beläsenhet och bekantskap med liknande vittra produkter i andra länder; men hvad vi våga påstå, är att den sjelfständiga skildringen af genuina svenska förhållanden, seder och karakterer nu mera är ytterst sällsynt, och att för det närvarande åtminstone ingenting produceras som kan mäta sig i värde med det som af våra bättre författare, och isynnerhet våra författarinnor, åstadkoms för ett par decennier till baka. Det synes också såsom om våra produktivaste arbetare på detta fält voro rädda för det nationella och vanliga, och af någon oförklarlig instinkt drifvas att söka sina ämnen och sina typer så långt som möjligt från det verkliga lifvet. Vi hafva i tidningsföljetoner för dagen funnit de besynnerligaste historier om spöken och dubbelmenniskor, gamla hemska riddareslott midt på rama bondlandet, furstliga förmögenhet i händerna på demoniska grefvinnor af mystisk härkomst, intrigerande

italienska jesuiter inblandade i svenska familjeförhållanden, för att icke tala om excentriska engelska lorder, hemmastadda likaväl vid Stora Nygatan i Stockholm som i Londons Belgravia, med ett ord, hela denna apparelj af det konstiga slaget, som väl icke helt och hållet utesluter all trohet i detaljen, men, efter vårt sätt att betrakta saken, vittnar om en leda vid det enkla och naturliga, och som knappast kan förklaras annorlunda än genom en omätlig förtäring af det starkast kryddade slaget af franska romaner. Det är ett särskildt drag som starkt faller i ögonen i detta slags författareskap, nemligen den stegrade kärleken för högadlighet och rikedom. Det är tydligt att de engelska missarnes arfsintriger, deras dygdiga hjeltar med 10,000 pund om året, som i sin barndom blifvit bortröfvade af kringströfvande zigenareband, o. s. v., haft lika stort inflytande öfver våra romanproducenters inbillningskraft som de franska skildringarne af jesuitismen, af hvilken senare våra svenska skriftställare och skriftställarinnor lyckligtvis icke med egna ögon lära behöft bevitna några uppenbarelsen. I deras beundran för *high life* ser man dem ofta skildra individer af medelklassen med en öfverdrift af otymplighet och narraktighet, hvartill det verkliga lifvet lyckligtvis icke erbjuder någon anledning. Om man skulle få tro dessa tolkare eller tolkarinnor af svenska seder mot slutet af det nittonde seklet, skulle en prest eller inspektor såsom gäst i ett högadligt hus icke våga att sitta annat än på yttersta kanten af sin stol, och knappast veta att bruka knif och gaffel, under det de anrika personligheterna naturligtvis äro ideal af finhet och lefnadsvett. Huru mycket af detta och annat nonsens upprepas ej dagligen under strecket i några af våra tidningar!

Hos Dickens fins ingenting af allt detta, som Oehenschläger på något ställe kallat «den fine Levemaadens Firnis», inga högättade damer, ingen lord, icke en «honourable» och i Pickwick åtminstone nämnes af hela *nobility* endast markisen af Granby, men det var ett värds hus och ingen lefvande markis. Denna djervva ruptur med ett antaget bruk, hvilken Thackeray sedermera på ett aktigt sätt fortsatte, var väl en af anledningarne till den framgång hvarmed detta Dickens' ungdomsarbete belönades hos den engelska medelklassen, medan de exklu-

siva kretsarne då ännu nästan utan undantag funno honom *vulgar*. Ett orättvisare omdöme har väl aldrig blifvit fäldt om någon, men Dickens kunde lätt trösta sig deröfver, då det ett par tiotal af år förut träffat ingen mindre person än Walter Scott, hvars skildringar af det skotska bondelivvet med sina dialoger på folkspråket inför en viss fullblodig klass af läsare och läsarinor befunnos vara af utomordentlig dålig smak. Det fins få författare som i sjelfva verket äro mera fria från allt det låga och vulgära än just Dickens, emedan han har en egen förmåga att adla allt hvad han vidrör, att framdraga det sannast och finast menskliga i dagen, äfven hos sådana personligheter som äro grofva och burleska i sitt yttre uppträdande.

Dickens är företrädesvis småfolkets skald, den anspråkslösare medelklassens och en viss krets af arbetsfolk, bland hvilka Londons omnibuskuskar med deras egendomliga språk intaga ett framstående rum. Han är oöfverträfflig i skildringen af alla de befängdheter som falla först i ögonen hos den stora massan af folk utan uppfostran i egentlig mening, men som på ett ytligt sätt äro berörda af civilisationen, hvarigenom deras ursprungliga naturlighet gått mer eller mindre förlorad. Hvilket mästerverk ligger icke i beskrifningen på betjentsoiréen i Pickwick-klubben, eller på mrs Bardell, enkan som hyr ut rum, och hennes kaffesystrar! Man ser alla dessa befängda figurer lifs lefvande för ögonen, i all deras pretentiösa råhet, deras trånghufvade föreställningssätt, och under stundom deras verkliga sedliga lumpenhet, men de förblifva ändå alltid roliga att påse och åhöra, aldrig fula och motbjudande; höjden af kalkborgerlighet och affektation mildras af ett menskligt drag, som gör det möjligt för läsaren att få ett godt skratt, utan någon bismak af förakt eller förargelse. När svenska författare och författarinor sysselsätta sig med sådana hvardagsscener, inlägga de alltför ofta hos sina komiska personligheter något fränstötande och ättiksyrligt, som gör ett nästan pinsamt intryk på läsaren. Vi erinra om de allra flesta skildringar af kaffe- och sqvallersystrar; är det icke som om författaren anser det vara sin samvetspligt att på dessa stackars varelsor hopa alla dåliga egenskaper och liksom hudstryka dem i allmänhetens åsyn,

kanske för att i läsarens ögon afskudda sig all misstanke att han eller hon sjelf möjligen kunde höra till deras föraktade klass? Dickens är aldrig elak mot sina figurer, utan tvärtom generös: det är derföre han är så oföränderligt rolig. Hemligheten af den så kallade humorn, med hvars fysiologi de tyska professorerna i estetik så rysligt bråkat sina hjernor, är att hafva ett godt öga, eller, hvad som är detsamma, ett godt hjerta, att alltid midt i det löjligen, förvända och tadelvärda, se det menskliga hos människorna.

Det är en annan sak hvari Dickens är beundransvärd, och det är hans förmåga att underhålla läsarens intresse utan alla halsbrytande händelser. Han synes icke det ringaste anstränga sin uppfinningsförmåga och pinar aldrig sina läsares otålighet såsom Dumas d. ä., hvilken utvecklade en ofantlig konst endast i att afbryta ett följetonsnummer just der berättelsen var som mest öfverraskande. Dickens använder aldrig sådana konstgrepp, inga uderbara förvandlingar, inga ängsligt spännande situationer. De uppträden han älskar att skildra äro af det hvardagligaste slag, och de förvecklingar han inleder äro aldrig konstigare än att en ganska oöfvad romanläsare utan svårighet kan sammanhålla berättelsens trädar. Man skulle tro att ett sådant författareskap, som närmast skulle kunna jemföras med den gamla holländska genremålningen och såsom den kan på visst sätt sägas sakna perspektiv, måste sakna förmåga att sysselsätta fantasien, men det är icke fallet. Man kan försöka att sätta Pickwick-klubbens papper i händerna på ett barn med vaulig sinnesliffighet, och man skall finna att klubbherrarnes säffiga resor till Iswick, Bath och den fabelaktiga köpingen Eatansville roa och sysselsätta deras uppmärksamhet lika mycket som berättelser om de mest halsbrytande äfventyr.

Såsom konstverk står icke Pickwick-klubben särdeles högt; man igenkänner ganska lätt huru lösligt den ena sidan eller berättelsen fogat sig till den andra, i ändamål att fylla det jemna arkalet i det *Magazine* hvari arbetet först publicerades såsom följeton. Men detta fel är en fördel för de flesta svenska läsare som komma att förskaffa sig den nya svenska öfversättningen; de kunna börja och sluta nästan hvar som helst, och ändå läsa med

nära nog lika stort nöje. Man har sagt oss, att det fins familjer der den förra, ganska bristfälliga upplagan, allt sedan den för elfva eller tolf år sedan utkom, ständigt legat på bordet, för att tillgripas vid första känsla af otrefnad eller förstämning af det slag som stundom, utan all yttre anledning, infinner sig i de lyckligaste och bäst reglerande hushåll, och vi förmoda, att läkemedlet mot ledsnaden befunnits tillfyllestgörande. Huru skulle det vara möjligt en kulan eller regnig afton, då andra påräknade sällskapsnöjen slagit fel, att icke mr Pickwick, med den af välvilja strålande blicken bakom guldglasögonen, blefve en välkommen gäst, eller att icke den lyssnande kretsen skulle bli tvungen att skratta bort en timme eller så vid berättelsen om den store mannens och hans excentriska vänners sällsamma äfventyr? En sådan bok är derjemte särdeles egnad att återgifva det engelska folket den popularitet som dess passivitet under de sista årens politiska händelser varit på väg att beröfva det hos den ultra-franska delen af den svenska publiken. Hvem kan se för sina ögon eller sin fantasi en sådan typ af gammal britisk trohjerterhet som mr Pickwick eller den gamle Wardle, hvars sanning det icke är möjligt att betvifla, äfven om man aldrig i sina dagar mött en engelsman; utan att känna sympati för det folklyne som gör det möjligt för sådana original att finnas till, och för hela det folk hvars nationella egenheter blifvit på en gång så lustigt och så rörande skildrade af Dickens?

En uppmärksam läsare skulle i Pickwick-papperen finna mer än ett tankefrö, som Dickens, under sitt följande och allvar-sammare författarskap, vidare utvecklade, till exempel hans bitande polemik mot domstols- och fängelseväsendet, samt hans än mera bitande persiflage öfver sakförare-ståndet i hans fädernesland. Men hvad som gör denna bok med alla dess fel, såsom brist på plan och sammanhang i karakterer och händelser, orimligt utdragna episoder och bihändelser, som icke hafva något med hufvudpersonerna att göra, och en mängd komiska momenter, som genom sin öfverdrift slå öfver i det groft burleska, så obeskripligt fängslande är det outtömligt goda humör som författaren icke ett ögonblick förlorar, från den första sidan allt intill den sista. Hvilken af våra Nissar

har väl någonsin serverat sin publik med en sådan historia som Weller seniors om högkoren, hvilken uppfunnit den sjelfverkande fläskkorfvarnen, som envacker dag, när hustrun blef för elak, malde honom sjelf ur verlden, så att intet fans kvar af hans digra personlighet mer än ett halft dussin krossade byxknappar, hvilka höllo på att sätta sig i halsen på en högst respektabel kund till korffabriken? På den outtömliga skatt af befängdheter och löjliga ordspråk från det lägre Londonska folklivet som detta arbete innehåller, skulle hela familjer af Nissar kunna lefva flere årgångar igenom.

Det fins en påfallande likhet mellan Andersen och Dickens: de ega båda ett öfvermått af grotesk fantasi, som tillåter dem att gifva personlighet åt döda ting, så att till exempel af de gammalmodiga möblerna i rum göra ett sällskap af de mest komiska figurer. Vi påminna i detta afseende om några af de i Pickwick-papperen episodiskt inströdda berättelserna, af hvilka särskildt kunna nämnas handlexpeditens och hans onkels historia, samt berättelsen om spöket i den unga advokatens embetsrum. Dickens har ett särdeles sätt att handskas med andeverlden, och aldrig har väl någon artigare och med älskvärdare leende ledsagat öfvertron till dörren. Den unge juristen hade i ett klädstånd kommit öfver ett gammalt pappersskåp, som han aldrig öppnat derföre att han icke hade någon praktik, och följaktligen icke heller några papper att förvara. En afton, då han sitter vid sin ensliga härd, öppnas skåpdörren, och ur den gamla möbelen träder en figur, på hvilken långa års nöd och bekymmer af alla slag tryckt sin omisskänliga stämpel. Det var vålnaden af en man, som i detta rum genom en lång rättegång blifvit bragt till tiggarsstafven, och som dylika varelser, som bekant, alltid när de återvända till jorden äro fängslade vid den fläck som sett deras brott eller deras oskyldiga lidanden, hade denna ande tagit sitt kvarter i skåpet, der rättegångshandlingarne förvarades som föranledt hans ruin, och fordrade nu att lemnas i oqvad besittning af sin sorgliga boning. Jag skall med största nöje uppgifva platsen åt er, sade den artige juristen, men tillåt mig att först göra er en fråga. — Säg ut, svarade anden vresigt. — Nå väl; jag riktar icke min an-

märkning personligt mot er, efter som den är ilika grad tillämplig på alla andar som jag någonsin hört talas om, men det tyckes mig vara något inkonsequent handladt af er, att när J alla kunnen besöka de angenämaste ställen på jorden — ty jag förmodar att afståndet icke har någon betydelse för er — personer af er familj alltid skola återvända just till de ställen der de varit mest olyckliga. — Min själ, svarade spöket, är det icke fullkomligt riktigt, fastän jag aldrig kommit att tänka på det. — Ni ser att detta är ett mycket otrefligt rum, och att döma efter skåpets utseende, vågar jag föreställa mig att det icke är alldeles fritt från vägglöss. Jag tycker därför att ni nog skulle kunna finna ett bättre kvarter, och dess utom är Londons klimat visst icke det angenämaste. — Ni har fullkomligt rätt, svarade spöket artigt; det har aldrig fallit mig in förr än nu, och jag skall genast försöka hvad ett ombyte af luft kan uträtta. Härmed började han försvinna, och benen voro redan osynliga. — Och om, min herre, ropade advokaten efter honom, ni skulle vilja hafva den utsökta godheten att göra andra herrar och damer, som för närvarande äro sysselsatta att spöka i gamla skräpiga hus, att de kunde hafva mycket trefligare på annat håll, så skulle ni dermed visa samhället en stor välgerning. — Oändligt gerna, svarade spöket; vi måste verkligen vara bra dumma varelser: jag kan inte begripa huru vi kunna vara så tanklösa. Vid dessa ord försvann anden, och — hvad som är högst märkligt, tillägger berättaren — han har aldrig kommit till baka.

Det är en mycket lycklig omständighet att den nya öfversättningen af Pickwickspapperen fallit i så goda händer. Hr Backmans kvalifikationer i detta afseende hafva blifvit så ampelt erkända af hela pressen, att vi icke dervid behöfva uppehålla oss, vi tillägga endast att han i de tre utgifna häftena löst sin uppgift på ett mycket tillfredsställande sätt. Det bör emellertid anmärkas att det svåraste profvet ännu förestår. Hvad som i hög grad ökar Dickens' *vis comica* är det sätt hvarpå han använder det lägre londonska folkspråket, med dess godtyckliga omflyttningar af aspirationen, dess *insinuation*, *widder* och *creetur* för »insinuation», »widow» och »creature», med mera af samma beskaffenhet. Det är

mycket frestande för en öfversättare att försöka ersätta dessa lustigheter med lån ur det motsvarande stockholmspråket, sådant det talas af de fashionablaste jungfrur och betjenter, och vi hafva igenfunnit ett eller annat uttryck som tycks härleda sig från denna »schantila» societet. De båda jargonerna äro emellertid af så olika slag, och i synnerhet så olika pittoresk verkan, att den svenske öfversättaren aldrig kan vara för mycket sparsam i användningen af dessa *bonmots*, ordstäf och ordspråk, som i originalet onekligen äro anbragta i ett tröttande öfverflöd. Det rena skriftspråket beaktar hr Backman utmärkt väl, och det är ett stort nöje att läsa hans dialog.

Löftet att af samma hand få mottaga flere af Dickens' förnämsta arbeten, intresserar oss dervför på det allra högsta. Det är ingen ringa sak för ett litet folk med en fattig inhemska litteratur att öfversättningarna från främmande litteraturer göras med godt urval, och vi hafva med stor tillfredsställelse sett att våra förläggare i allmänhet välja bättre nu än till förene. Den stora massan af romankonsumenter i Sverige torde väl knappast ännu vara mogen för det allra bästa af fransk och engelsk romanlitteratur, och den smak som en gång vant sig vid det starkt färglagda, spända och äfventyrliga kan icke så lätt lyfta sig till det rena och enkla; men det är ett godt tecken att sådana produkter som den engelska pseudonymen George Elliots' förträffliga novell *Adam Bede*, och George Sand's i många afseenden icke mindre utmärkta karaktersmålning *Césarine Dietrich* kunnat finna afsättning på den svenska bokmarknaden. Det fins ännu öfversatta saker af den förstnämnda författarinnan, t. ex. *Romola*, en skildring från den stora florentiska perioden, Medicernas och Savonarola's tidevarf, af ett utomordentligt högt konstnärligt och äfven historiskt värde, medan den outtröttliga franska samhällsfilosofin — i fall ett sådant uttryck vore tillåtet — ännu i sin höga ålderdom fortfar att i *Revue des deux Mondes* lemna den ena för sitt friska behag beundransvärda novellen efter den andra, och senast i *Journal d'un voyageur* skildrat sina personliga erfarenheter under kriget på ett sätt som säkert skulle i hög grad tilltala den svenska allmänheten, hvars

sympatier äro så lifliga för det franska folkets lidanden.

Då vi tala om val af ämnen för öfersättning, kunna vi icke, fastän det nu är något sent, underlåta att uttrycka vår glädje deröfver att ett sådant arbete som *Klaesje Zevensters Lidanden* blifvit införlifvadt med vår litteratur. Van Lennep skulle i hvarje annat land än det lilla Holland vara en litterär utmärkthet af första ordningen, men han är icke den ende, och den holländska litteraturen har flere älskvärda skildringar af samhällsseder, karakterer och folklynne, som för oss nordbor borde vara mera tilltalande och helsosamma än mycket af de vidriga gräsligheter hvilka nu under många års tid blifvit importerade ur den lägre franska romanlitteraturen.

Förr och Nu. Illustrerad läsning för hemmet. 12 häften om året Stockholm, A. L. Norman 1871. Pris för årgång med en gratis-tafla 7 rdr 50 öre.

Den nyttiga populära literatur af hvilket detta arbete är en högst förtjenstfull representant har på de två eller tre sista åren genom konkurrensen blifvit uppdrifven till en förvånande grad af fulländning och prisbillighet. Vi hafva icke för afsigt att anställa någon jemförelse mellan denna tidskrift och ett par andra af samma beskaffenhet, nemligen *Svenska Familje-Journalen* samt *När och Fjerran*; de hafva hvar för sig rätt många förtjenster, liksom de äfven lemna rum för några anmärkningar. Familje-Journalen har onekligen förtjensten att hafva brutit banan, men vi kunna omöjligen gilla att dess utgifvare sammanblandat den litterära spekulatjonen med en affär, som ändå i grunden är ett rent penninglotteri, om hvars strikta laglighet vi för ingen del äro öfvertygade, medan vi äro fullt beredde att ogilla den ur moraliska grunder. Mot premiesystemet, som fått en vidsträcktare användning och synes vara onödgärligt för detta slag af förläggareskap, fins intet skäl till någon sådan anmärkning, men det synes oss sannolikt att ett riktigt iakttagande af arbetsfördelningens lag borde vara äfven det ekonomiskt fördelaktigaste, samt att både läsare och förläggare skulle vinna, om de stora omkostnader som nu måste nedläggas på premietablorna finge till någon del

användas på förbättrande af illustrationerna, och möjligen också till någon del nedsätta prenumerationspriset.

Det faller nemligen af sig sjelf att icke en volum om 384 stora dubbelspaltiga kvartsidor, med flere hundra, till en del ganska stora plancher, och dertill ett ganska omsorgsfullt utfördt oljetryck såsom premie, kan lemnas till det låga priset af 7 rdr 50 öre utan användande till en del af clichéer efter utländska illustrerade tidskrifter. Dessa äro ofta redan mycket slitna och de behandlade ämnena äro icke alltid sådana som vi företrädesvis skulle önska återfinna i svenska folkskrifter. Lyckligtvis lärer icke detta lånsystem, som för öfrigt icke uteslutit ganska goda och talrika originalplancher, så särdeles mycket längre blifva af nöden för våra illustrerade godköpsskrifter. Vi antydde nyligen i vår artikel om Fotografiens framtid (i n:o 26), att svenska fotografer sysselsatte sig med utarbetande af ett sätt att på fotografisk väg åstadkomma gravyrer för omedelbar användning i bokpressen, och sedan denna artikel skrefs har hr Carleman fulländat sin vackra uppfinning, hvaraf ett högst lofvande prof i dessa dagar utkommit hos P. A. Norstedt & Söner under titel »Photography by Photographic printing: a method of producing photographic prints from nature». Denna sinnrika uppfinning kommer troligen att utöfva en genomgripande revolution i den populära illustrerade litteraturen, och vi förmoda att det icke skall dröja länge, innan den företagsamme förläggaren af *Förr och Nu* skall draga nytta af den nya metoden för sina illustrationer. Det skall derigenom t. ex blifva möjligt för hr O. Montelius att på ett lysande sätt fortsätta sin högst förtjenstfullt började artikelserie »Studier i historiska museer» samt för honom och andra vänner af en god folklitteratur att efter hand i ypperliga afbildningar framlägga för allmänheten det förnämsta af de konstskatter som förvaras i våra offentliga och enskilda samlingar.

Om den litterära sidan af *Förr och Nu* kan ingen ting annat än godt sägas; det är ingen ting man ville hafva utmönstradt, och redan detta är en stor förtjenst, men der är mycket som är förträffligt, och mångfalden af goda inhemska bidrag i hvarje-handa ämnen är verkligen öfverraskande.

Vi skola icke uppehålla oss med uppräknandet af de många och aktade kända författare som lemna bidrag till denna tidskrift, men vi kunna icke neka oss det nöjet att fästa särskild uppmärksamhet på en följd af bref från Ryssland, skrifna af en ung svenska, hvilken fått plats såsom lärarinna i en förnäm rysk familj och som

lemnat några intagande skildringar af sina iakttagelser från kretsar, hvilka hittills icke blifvit mycket betraktade med svenska ögon. Liksom allt annat som upptages i denna tidskrift, utmärka sig dessa artiklar för en god och enkel stil och en ren smak, som gör dem särdeles lämpliga till läsning i familjkretsar och för uppväxande personer.

Blick på pressen.

Nya Dagligt Allehanda synes angelägen att afskudda sig det erkännande vi gifvit henne för en viss opartiskhet vid bedömandet af kamrarnes inbördes ställning. I en artikel för den 18 Juli, intagen i halfveckoupplagan för den 22, framställas, utom några åsikter, hvilka gerna må stå för författarens räkning, några uppgifter som äro stridande mot verkliga förhållandet. Det heter bland annat om det parti i Andra kammaren som hyllar frisinnade statsökonomiska åsikter, att dess medlemmar »hufvudsakligen utgjorde en samling chefer, de der icke hade några anhängare, utan endast sammanhöllos af den tvingande nödvändigheten att göra ett så kraftigt motstånd som möjligt mot landtmannapartiet och på sitt sätt bilda ett slags bihang till Första kammarens majoritet. De representera hufvudsakligen stadsmannaintressen och de större possessiönernas intressen samt tyckas i allmänhet vilja följa regeringen i hjulspåren, synnerligen då det gäller att bevilja begärda anslag; men i en mängd administrativa och äfven lagstiftningsfrågor af högre betydelse söndras de ofta från hvarandra och gå hvar och en sin egen väg. Det är med dem likasom med Första kammarens majoritet. De hafva på den sista tiden börjat äflas att visa sig själfständiga mot så väl regeringen som fiendtliga partier; det är ett nytt prof på denna själfständighet, som vi förut omtalat och som, huru vacker grundorsaken dertill än må vara, icke alltid visat sig vara lika nyttig för de allmänna ärendenas sunda gång. De framhålla också öppet vid alla möjliga tillfällen denna själfständighet, likasom det skulle vara en skam att följa en regerings fana, hvars grundsatser man i allmänhet gillar. Detta inom begge kamrarne representerade parti har emellertid hittills varit regeringens enda stöd, om också det måste erkännas, att den dertill egentligen bidragande orsaken varit det gemensamma hatet mot landtmannapartiet».

Den klandrade *själfständigheten mot regeringen och de fiendliga partierna*, som dock icke hindrat partiet att vara regeringens *enda stöd*, lærer väl bestå deri, att denna fraktion inom båda kamrarne *bifallit*

en mängd regeringsförslag som landtmannapartiet förkastat, t. ex. arméorganisationen, sparbankslagen, förändringen af 72 § R.-F., förordningen om Lapparne, samt flera andra. Dess medlemmar sammanhållas icke af hat mot landtmannapartiet, utan af gemensamhet i tänkesätt, och det är snarare landtmannapartiet som sammanhålls af hat mot dem äu tvärt om. *Allehanda* säger också att landtmannapartiets anhängare »representera det omätligt öfvervägande antalet af vår befolkning». Detta är lika oriktigt. De representera på sin höjd 160,000 bönder; ty torpare, statkarlar och andra arbetare, som utgöra ett tre gånger så stort antal, skulle troligen icke välja många af dem till ombud, i fall de hade politisk rösträtt.

Vår samtida är frikostig med förmaningar till Första kammaren att betänka hvad dess frid tillhör och hoppas att den »snart skall inse nödvändigheten att gå medkammaren till mötes, *der så kan ske utan att stöta emot några bestämda grundsatser*». Denna uppmaning är sålunda motiverad:

Ännu vid den sista riksdagen såg man, huru föga Första kammaren var hugad att göra några eftergifter åt den Andra, huru den i stället med en viss förnäm vårdslöshet förkastade nästan alla de förslag, som, tillkomna genom tillfälliga utskotts behandling, öfverlemnades dit af den Andra kammaren. Det påstås till och med, att ett parti inom vårt herrehus haft för afsigt att söka få det från medkammaren framställda och för öfrigt helt naturliga förslaget att tillsätta ett särskildt utskott för behandling af alla frågor rörande vårt försvarsväsendes omdaning förkastadt.

Med den förra uppgiften förhåller det sig så, att af *nio* förslag till underdåniga skrivelser, som från Andra kammaren inkommo till den Första, blefvo *fem*, hvilket är pluraliten, af den senare i sina väsentliga delar godkända, och för dess afslag på de öfriga, hvaribland var hr Jöns Pers-

sons bekanta äfven af Andra kammarens tillfälliga utskott afstyrkta motion om för-
enklingar i uniformsväsendet, blefvo så
goda skäl anförda att vi tro sjelfva *Alle-
handa* skulle godkänna dem, om hon der-
om toge kännedom. Det sista »påståendet»
är fullkomligt gripet ur luften, såsom pro-
tokollet mycket tydligt visar. Det beror
måhända på artikelförfattarens missuppfatt-
ning af den förändring i särskilda utskot-
tets befogenhet som beslöts af Första kam-
maren och antogs af den Andra, hvarige-
nom förekom oformligheten att detta ut-
skott i vissa frågor skulle nödgas samman-

träda med statsutskottet. För öfrigt var det
många, både af riksdagens och regeringens
ledamöter, som ansågo att försvarsfrågan
aldrig blifvit så oförsvarligt behandlad, om
den hade blifvit handlagd af stats- och
lagutskotten.

Vi hafva icke åtagit oss någon förplig-
telse att försvara »vårt herrehus», eller hvil-
ken annan myndighet som helst, men när
uppenbara misstag begås, anse vi rätt att
påpeka dem, och om de, såsom vi för-
moda, äro ofrivilliga, skall *Nya Dagligt
Allehanda* utan tvifvel skynda att rätta dem.

Strödda underrättelser.

Junii bref.

(Forts. fr. föreg. n:o.)

Mr Chabot framhåller tvenne särskilda
klasser af bevis för identifierande af Junii
handstil med sir Philip Francis's; den ena
stödande sig på bokstäfvernas form och
dermed förbundna egendomligheter, den
andra grundad på vissa vanor vid skrifnin-
gen, hvilka icke nödvändigt bero på dylika
formationer och egendomligheter.

Junius hade för att förvända sin stil
använt det mycket vanliga konstgreppet
att göra bokstäfverna upprättstående. Detta
gälde emellertid egentligen blott de nedåt-
gående strecken i bokstäfverna; åt de
uppåtgående hade han gifvit alldeles sam-
ma lutning som de ega i Francis's stil.
Den senare skref alltid öfre delen af bok-
stäfverna mycket spetsiga, rent af kantiga,
medan deras nedre delar voro mycket vida
och afrundade. Samma egenheter utmärka
Junii stil; den senare karakteriserar den
t. o. m. i ännu högre grad, hvilket är en
naturlig följd af att Junius skref de nedåt-
gående strecken nästan vertikala, medan de
uppåtgående voro lika lutande som i Francis's
stil. Slutstrecken efter bokstäfverna gjorde
Francis mycket rundade; på samma sätt
Junius, så att båda ega samma karakter.
En egenhet hos Francis var, att ofta skriva
bokstafven *i* (pricken naturligtvis oberäk-
nad) upp och nedvänd i ordet *time*, så
att det ser ut som om denna bokstaf för-
svunnit och bokstafven *m* i stället fått
fyra nedåtgående streck. På ett ställe har
Junius glömt af sig och skrivit detta ord
alldeles på samma sätt, hvarförutom här

hela karakteren af stilen i detta ord mycket
liknar Francis's stil. Dessutom skref Francis
dessa ord äfven i midten af en sats med
ett sådan streck öfver *t* att den för-
vandlade *tt* till initialbokstafven *T*. Ju-
nius har på ett ställe gjort på samma
sätt, ehuru han, som förvände sin stil,
gifvit en något olika svängning åt strecken.
Denna likhet sträcker sig emellertid icke
ensamt till ordet *time*. Äfven *t* i ordet
thing inuti en sats förseddes af Francis
med samma slags streck. Junius har på
ett ställe gjort på samma sätt och denna
gång i strecket så noggrant återgifvit den
högst egendomliga karakter, som utmärkte
de af sir Francis skrifna streckarne, att
det icke är möjligt annat än att en och
samma person skrivit dessa ord. Vid detta
tillfälle har Junius tvärt emot sin vana
skrivit ut hela ordet *thing* utan att lyfta
pennan från papperet. Detta brukade der-
emot sir Francis ofta. Samma iakttagelse
kan man göra i afseende på flera andra ord.
Detta sätt att skriva förekommer dock
icke så ofta hos Junius att det kan be-
traktas såsom en följd af en vana hos
honom, utan snarare såsom inadvartenser
hvilka han begått. På ett ställe har Ju-
nius utelemnade bokstäfverna *ve* i *Caven-
dish* och i stället öfver den plats der de
utelemnade bokstäfverna skulle stått satt
ett tecken ungefär af detta utseende: ~.
Detta är ett märke af Francis's hand. Han
brukade nemligen förkorta ordet *February*
till *Febry* och i stället för de felande bok-
stäfverna sätta samma tecken. I ingen af
de många andra handskrifterna från denna

period som af Twisleton och Chabot blifvit granskade har man kunnat återfinna detta förkortningstecken. Det tillhör således uteslutande Junius och Francis. — Bokstafven *m* börjas af både Francis och Junius på trenne olika sätt, ett dera med en rund sväng som med det första af de trenne nedåtgående strecken nästan bilda en aflång ögla, eller ock med en skarp spets på öfre delen af första strecket (då ordet, såsom både i Francis' och Junii stil ofta förekommer, medelst ett långt streck förbindes med ett föregående särskildt ord) eller slutligen med en vågformig släng, så att första nedåtgående strecket nästan kommer att se ut som siffran 7. Det första fallet inträffar oftast och utgör ett gemensamt undantag från den för båda stilarna egendomligheten att öfre delen af bokstafverna alltid är spetsig. Äfven den andra formen förekommer ungefär lika ofta hos dem båda, och den tredje, som i den tidens handskrifter icke var sällsynt, förekommer ytterst sällan hos båda. De två första formerna användas på samma sätt vid bokstafven *n*. Som man finner utgöra äfven dessa öfverensstämmelser mycket goda bevis på att samma hand skrivit båda stilarna.

Dessa exempel äro tagna bland de många hundra af samma slag som mr Chabot framdragit.

Bland de bevis hvilka egentligen icke tillhöra sjelfva stilen och som ådagalägga att Francis och Junius voro en och samma person, må nämnas: att båda daterade bref på samma sätt; att båda satte punkt efter orden *sir*, *mylord* o. s. v. i början af ett bref. Att båda skrefvo sina initialier mellan tvenne horisontela streck, ett öfver och ett under bokstafven; att båda skrefvo i paragrafer, hvilka åtskiljdes genom streck; att båda egnade stor uppmärksamhet åt interpunktionen; att båda gjorde de första bokstafverna i ett ord något större än de öfriga; att båda på samma sätt rättade felskrifning; att de på samma sätt abbrevierade ord och abbrevierade samma ord; att de stafvade samma ord oriktigt.

Af dessa öfverensstämmelser är den första synnerligt anmärkningsvärd, såsom innebärande en hel del olikheter med hvad som på den tiden var brukligt.

Märkligt är att på korrekturerna af Junii

bref, som finnas i British Museum och hvilka han sjelf rättat, förefinnas åtskilliga utstrykningar, hvilka vid närmare efterseende blifvit gjorda derföre att hvad som ursprungligen stått der varit skrivit med Francis handstil. Tydligen har han vid korrigeringen icke alltid gifvit akt på sig sjelf, men sedermera märkt att han gjort en blunder, strukit ut det skrifna och derpå med den förvända stilen ofvanför skrivit alldeles det samma, föga anande att en expert någonsin skulle komma och med ett mikroskop samt andra vetenskapliga instrumenter leta reda på hvad han velat så omsorgsfullt dölja.

Slutligen må anmärkas, att mr Chabot jemfört papperet i tvenne bref, af hvilka det ena blifvit skrivet af Junius den 6 Februari 1768 och det andra af Francis den 5 December 1767. I båda äro papperets tjocklek, textur och färg de samma. Fabrikantens initialer i vattenstämpel äro äfven de samma och, för att råga måttet af öfverväldigande bevisning, båda arken äro i öfre kanten omärkligt och, såsom man efter en minutiös mätning funnit, precis lika mycket snedt skurna, så att de måste ha blifvit tagna ur samma ris!

Då vi tillägga att man funnit det bläcket i båda brefven måste ha varit det samma, blekt och litet brunaktigt som det är der det ligger tunnt, men ännu i dag alldeles svart der det förefinnes i något tjockare lager — så hoppas vi, att ha gifvit läsaren ett nytt bevis på att ingen ting är fördoldt som icke skall uppenbaras, liksom på hvad man med skarpsinne, öfning och goda hjälpkällor kan uträtta till och med om det gäller en gåta på hvars lösning ett helt århundrade förgäfves brytt sina hjernor.

Ett qui pro quo. Betydelsen af »Monsieur, Monsieur», hvilket upprepande åtminstone för längre tid tillbaka icke var ovanligt på utanskrifter å bref, är den, att det första »monsieur» betyder detsamma som *mon sieur*, *mon seigneur*, och följaktligen borde skrivas i tvenne särskilda ord, medan det senare endast betyder det mera allmänna tilltalsordet som motsvarar det svenska »min herre». Förekommer ordet monsieur i förbindelse med namnet på en stad så afses med denna titel biskopen i ifrågavarande stad. Monsieur de Paris

skulle således betyda erkebiskopen i Paris. Denna benämning har emellertid varit mindre vanlig på senare tider, men desto vanligare är det att bödeln i den franska hufvudstaden kallas »monsieur de Paris». Denna dubbla betydelse föranledde nyligen följande ganska löjliga misstag.

Under det fransk-tyska kriget hade en ung fransk ordonnans, som blott ofullständigt kunde tala tyska, ehuru han skröt öfver sin kunskap i detta språk, blifvit sänd med en parlamentärflagg till de preussiska förposterna. I hans sällskap befann sig en ståtlig herre med mycket vördnadsvärdt yttre och som var iklädd en dräkt hvilken närmast liknade en prestmans. Denne herre presenterades af vår unge ordonnans för den preussiske befälhafvaren såsom »monsieur de Paris». Det var emellertid mons. Heinrich, bödeln i Paris, hvilken född tysk eller åtminstone af färsk tysk extraktion flytande talade inkräktarnes språk och som derföre blifvit af den unge officeren medtagen såsom den förste bäste han råkade, hvilken kunde tala tyska ordentligt. Nu hände sig att den teutoniske befälhafvaren var en ifrig katolik, och mera hemma i madame de Maintenons och konkordatets språk än kunnig i den franska som talas för närvarande, tog han genast mons. Heinrich för att vara erkebiskop Darboys sjelf, föll på knä för herrn med det hemska yrket, kysste hans händer och begick efter tysk-katolsk sed så många extravaganser att den unge officeren, som väl på skämt gifvit bödeln den klingande titeln men icke kunnat beräkna att saken skulle få en sådan utgång, tillika med sin tolk blef ytterligt förbluffad. Den senare tog sig dock, af skyldig omtanke för sitt eget lif, väl i akt för att låta sitt emblem, repet, skymta fram.

Himlabref. Att tron på dylika ännu kvarlefer i Tyskland bevisas af en korrespondent från närheten af Gotha, hvilken berättar att hans värdinna der, då hon omtalade att hon hade en broder i franska kriget, tillade: »Men han är alldeles säker att komma med lifvet och oskadd ur detta krig, ty han har ett himlabref på sig». Då han frågade henne hvad ett himlabref var blef hon mycket öfverraskad öfver att

han aldrig sett något sådant. Hon yttrade att flera af bondfolket egde sådana, ehuru hon icke visste, huru de fått dem eller hvarifrån de kommit. utom att de ursprungligen kommit från himlen, förstås. Då korrespondenten uttryckte stort intresse för saken och yttrade att han gerna skulle vilja se ett dylikt bref som förmådde skydda för allt jordiskt ondt, förklarade hon förbehållsamt att hon icke trodde sig kunna skaffa ett för att låta honom se. Följande morgon kom hon dock med ett dylikt, hvilket hon lånat af en vän. Det måste ha varit mycket gammalt och gått i arf från fader till son, ty oaktadt det var af pergament så voro stora hål slitna på detsamma. Det innehöll en icke illa skizzerad teckning af Kristus på korset, vid foten af hvilket låg ett ituskuret äpple, lagdt så att kärnhuset syntes. Vidare funnos deruader flera verser, af hvilka korrespondenten icke kunde läsa mera än att treenigheten flera gånger anropades och att mellan orden voro ritade ett stort antal kors.

Chignonernas ålder. Det torde måhända intressera en och annan att höra det chignonerna redan voro i bruk i andra århundradet af den kristna tideräkningen. Så berättar den latinske författaren Artemidorus: »För att förhöja sina behag bruka qvinnorna begagna andras hår»; och Juvenalis yttrar i sina satirer: »En dam på modet tornar upp sin hårklädsel i så många våningar, att då man ser henne framifrån tror man sig se en tragedidrottning, men då hon vänder ryggen till ser hon så liten ut att man skulle kunna tro henne vara någon annan».

Innehåll:		Sid.
En verklig bergslagsbana		465.
Litteratur:		
Pickwick-klubbeus efterlemnade papper, af <i>Charles Dickens</i>		471.
Blick på pressen		477.
Strödda underrättelser:		
Junii bref m. m.		478.